

др Слободан Благојевић, професор Универзитет у Новом Саду у пензији
slobob@uns.ac.rs

др Александар Благојевић, Србија Воз АД
aca.vucans@gmail.com

УДК 392.54(497.11 Ниш)(091)

Прегледни рад

Примљено: 20. 5. 2021.

Прихваћено: 1. 9. 2021.

ИСТОРИЈА И СПЕЦИФИЧНОСТИ БРАКОВА ИЗ МИЉКОВЦА И ОКОЛНИХ СЕЛА КРАЈЕМ 19. И ПОЧЕТКОМ 20. ВЕКА

Апстракт: *Крајем 19. и почетком 20. века, склапани су бракови између младожења из појединих села у Нишком срезу и невеста из области Старог Влаха у западној Србији, највише из некадашњег среза Ивањичког, и нешто мање из Старе и Јужне Србије. У наведеном периоду било је укупно 37 таквих бракова. У раду су приказана имена будућих супружника и њихових родитеља, њихови домицили, година и место рођења, место венчања, претходни брачни статус, име кума на венчању, и друго. У новом раду истражиће се и остала питања важна за комплексно сагледавање феномена ових бракова.*

Кључне речи: *младожење, Миљковац, невесте, срез Ивањички.*

Предмет рада су женидбе мушкараца – младожења из села Миљковца и околних села која припадају матичном подручју Миљковац¹ и парохији Миљковачкој, крајем 19. и почетком 20. века, невестама из среза Ивањичког и других срезова у западној Србији и Старој и Јужној Србији. До сада о овој теми није било научних радова и истраживања, осим у једном раду (који међутим, још није публикован).²

Задатак рада је да се истражи из којих су се села матичног подручја Миљковац и парохије Миљковачке младожење жениле невестама из западне, јужне и Старе Србије, и то из Ивањичког, Златиборског, Косјерићког, Чачанског, и Краљевачког среза, и Кумановског, Косаничког и Клинског среза. Крајњи задатак је да се комплетно истражи до сада неистражено подручје историје бракова у Нишком срезу пре више од једног века, у време када су постојали други породични и брачни обрасци, и други системи вредности, обичаји, саобраћај и комуникације, и другачији услови живота.

¹ Матичном подручју Миљковац припадала су следећа села: Миљковац, Веле Поље, Палиграци, Врело, Доњи Крупац, Бели Брег, Кравље, Церје, Палина, Берчинац, Мезграја, Горња и Доња Топоница, Доња и Горња Трнава, и Дражевац. Опширније: А. Благојевић и С. Благојевић, „Демографско-морталитетне карактеристике у долини Топоничке реке”, Пешчаник, 19, Ниш 2020, 110.

² А. Благојевић и С. Благојевић, Село Миљковац [рукопис], 289. Очекује се да буде објављен у 2021. години.

У истраживању су коришћени следећи методолошки поступци: метод прикупљања и описа чињеница, метод теренског истраживања, историјски, статистички и кабинетски метод истраживања.

Крајем 19. и почетком 20. века, било је подоста случајева да су се мушкарци из села која су припадала матичном подручју Миљковац и парохији Миљковачкој (та села се географски налазе у долини Топоничке и Врелске (Велепољске) реке) женили невестама из појединих села из западне Србије, из области познате као Стари Влах, највише из Ивањичког среза, а и из неких села из Старе и Јужне Србије. Полазна хипотеза је била да невесте јесу биле рођене у селима западне Србије, Јужне и Старе Србије, али су се са својим родитељима потом крајем 19. века настаниле у Топлицу, Косаницу, Јабланицу, Ветерницу и Пусту Реку, па се одатле удавале у Миљковац и поменута села. Та хипотеза није потврђена, па је постављена нова хипотеза: младенке су се директно из својих родних села удавале у Миљковац и околна села. Та теза је током истраживања потврђена као тачна.

После ослобођења од Турака, 1878. године и исељавања Турака, Арбанаса и Черкеза из Србије, новоослобођени крајеви су били ретко насељени, па је српска влада организовала систематско насељавање новог становништва из ивањичког, косјерићког, ужичког и чачанског краја у Топлицу, Пусту Реку, Ветреницу, Косаницу и Јабланицу. Још више насељених у ове области било је из Црне Горе, и из области Копаоника, Старог Влаха, Старе Србије, и Јужне Србије, а нешто мало насељених било је и Срба из Аустроугарске (из Војводине, па и из Славоније).³ Села у која су се досељавале породице из западне Србије су: Горња Бејашница, Ђушница, Букулорам, Ђаке, Пролом, Вршевац, Мачковац, Пљаково, Пепељевац, Горња Коњуша, Горње Точане, Пролом, Зољево, Зебица и друга. Међутим, истраживањем је утврђено да невесте удате у Миљковац и околна села нису биле из тих села и нису се одатле удавале у села у долини Топоничке и Врелске (Велепољске) реке.

Утврђено је, међутим, да су села из којих су се невесте из ивањичких, златиборских, чачанских, косјерићких и других села удавале у нишки крај, била: Мочиоци, Брезова, Кушићи, Катићи, Осоница, Опаљеник, Прилике, Бјела Река, Црњево, Врмбаја, Врдуле, Косјерић, Будажеља, Маскова, Рокци, Деретин, Добри До, Дубрава, Бјелуша и Смиљевац.⁴ Села из Јужне и Старе Србије из којих су се невесте удавале у долину Топоничке и Врелске реке, била су Прибој Врањски, Јагодно, Винце, Куршумлија, Рујковац и друга.

Села из којих су се мушкарци из долине Топоничке и Велепољске реке

³ В. Николић-Стојанчевић, „Топлица. Етнички процеси и традиционална култура“, у: Топлица и Добрич, насеља, порекло становништва, обичаји, прир. Б. Челиковић, Београд 2018, 255.

⁴ О набројаним селима, и широј области Старог Влаха, постоји бројна литература, али је она претежно историјског, земљописног, локално-земљописног, и путописног садржаја, или типа „хронике села“. Необично је да у тим радовима није истраживан и феномен удаје невеста из тих села у друге крајеве и срезове у Србији. Видети: Љ. Марковић и С. Марковић, Становништво моравичког Старог Влаха, Београд 2002.; Д. Стишовић, Брезова под Мучњем, Београд 2003.; Д. Стишовић, Маскова под Јавором и Мучњем, Чачак 2014.; Д. Стишовић, Мочиоци, Чачак 2009.; Д. Стишовић, Четири фамилије из Брезове : Стишовићи, Милинковићи, Радојичићи, Јанковићи : (родослови, људи, занимања, обичаји, прошлост), Чачак 1998.; Б. Родојичић и Д. Стишовић, Родбина у сећањима и записима, Чачак 2009.; Ј. Караматијевић, Кроз Стари Влах : чланци и записи, Шабац 2007.

женили невестама из поменутих крајева, била су: Миљковац, Веле Поље, Палиграци, Врело, Кравље, Церје, Дражевац, Доња Трнава, Доњи Крупац, Доња Топоница, Берчинац и Бели Брег.

Неке невесте биле су удовице, а неке младожење удовци, али је био и знатан број невеста – девојака и младожења – момака којима је то био први брак (били су првобрачни).

Женидбе мушкараца из Миљковца

У овом делу се приказују бракови мушкараца-младожења из Миљковца, склопљени са невестама из Ивањичког, Косјерићког и Косаничког среза. Сва венчања будућих супружника обављала су се у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу.⁵

1. Јеремија Ђорђевић (1861-1925), тежак, рођен у Миљковцу, крштеницу нема⁶, има 20 година, син Ђорђа Петровића, тежака из Миљковца и мати Живке, оженио се 1881. године Ањком (1858-1931), рођеном у Куршумлији, старом 23 године, кћери Тодора Миленковића и мати Зорке, тежака из Куршумлије. Венчање је обављено 8. фебруара 1881. године у храму Успења Пресвете Богородице у Миљковцу. Није пронађено када су младенци испитани и оглашени.⁷ Венчање је обавио Јован Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању био је Ђорђе Живковић, тежак из Доњег Комрена. И Јеремији и Ањки то је био први брак. Није познато да ли су се, и одакле, Ањкини родитељи доселили у Куршумлију, или су тамо били аутохтони. Хипотеза је да су Јеремијини и Ањкини преци пореклом из истог старог краја, и да су се њихови родитељи отуда знали.

2. Стеван Петковић (1860-1929), тежак, син Петка Панића, земљоделца, удовац, крштеницу нема, рођен у Каменици 1860. године, стар 40 година, оженио се 1900. године Станицом, рођеном 1863. године, старом 37 година, без крштенице, удовицом Јована Мићића, тежака из Будажеље, Ивањички срез. Испитани су 26. октобра, оглашени 1-3-5. октобра 1900. године, и венчани у храму Успења Пресвете Мајке Богородице 12. новембра 1900. године. Венчање је обавио свештеник Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању био је Стојан Аранђеловић, црквењак цркве миљковачке. Стеван и Станица били су

⁵ Историјски архив Ниш, Црквене матичне књиге венчаних, матично подручје Миљковац, књиге број 68, за године 1879-1899, и 69, за године 1899-1908.

⁶ Нико од младожења, и већина невеста није имао крштеницу, јер су младожење били рођени пре 1879. године, а у новоослобођеним крајевима матичне књиге су почеле да се, по парохијама, воде те године. Стога су уместо крштеница коришћени подаци из пописних књига. У срезovima западне Србије књиге су вођене од 1837. године, и крштенице су могле да се добију на захтев, али невесте најчешће нису прибављале тај документ потребан за венчање.

⁷ Свети архијерејски синод, „Брачна правила Српске православне цркве”, Београд 1933, чл. 61, 63. Правилима је прописано да будући супружници пре венчања буду испитани и оглашени. Предбрачни испит врши свештеник, који поставља питања да ли младожења и невеста имају вољу да ступе у брак, чита им кратко учење православне цркве у погледу бића и светиње вере и брака, и др. након чега их благосиља. Предбрачном испиту присуствују другарице и пријатељи с обе стране. Намера венчања испитаних лица се оглашава приликом наредне три литургије у храму како би свако могао да пријави надлежном пароху ако постоје неке сметње за тај брак. Рубрика „испитани” и „оглашени” уведена је у црквене матичне књиге венчаних априла 1899. године.

другобрачни.

3. Цветко Динић, тежак из Миљковца, православно Србин⁸, син Велимира и Стане, земљоделца из Миљковца, удовац, рођен 1878. године, стар 32 године, неписмен, оженио се 1910. године Миросандом Дабовић, православном Српкињом рођеном 1892. године, кћери Милисаве и Босилке Дабовић, земљоделца из Маскове, срез Ивањички. Миросанда је имала 18. година, није била писмена. Није пронађен датум када су испитани и оглашени. Венчање је обављено 14. новембра 1910. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник који је обавио венчање био је Јован Поповић, парох миљковачки, кум на венчању Стојан Аранђеловић, црквењак у цркви миљковачкој, а стари сват је био Станоје Спасић, тежак из Миљковца. Потомак Милисав Дабовић, који живи у Севојну, направио је прецизан родослов братства Дабовића. Он је пронашао и забележио све претке Дабовића до данашњих дана, почев од најстаријег Стевана, рођеног око 1810. године. У том родослову Миросанда је грешком забележена као Александра, удата за Цветка Динића у Топоницу, уместо у Миљковац.

4. Алекса Маринковић, тежак (1882-1939), син Ђорђа Маринковића и Јане, тежака из Миљковца, рођен у Миљковцу, стар 37 година, оженио се 1916. године удовицом Даринком (Дарина?) рођена 1894, старом 22 године, кћери Филипа Радоњића и Стојане из „Ерско“, која је пре тога била удата у Веле Поље. Није утврђено када су испитани и оглашени. Кум на венчању био је Младен П. Марјановић, а стари сват Сава В. Динић. Није познато у ком је селу Даринка живела пре него што се удала, први пут, у Веле Поље. Није доказана хипотеза да је то било село Ђаке код Куршумлије, тако да је прихваћена хипотеза да је била из Маскове, или Доброг Дола у срезу Ивањичком. У ова два села данас има Радоњића, али им није познато ништа о Дарини Филипа Радоњића.

5. Димитрије Ђорђевић, тежак, из Миљковца, рођен 1875, син Ђорђа Поповића и Тодоре, стар 45 година, удовац, оженио се 1917. године удовицом Стеваном (Стеванијом), старом 29 година, кћери Арсе Арсовића и Јевдохије, рођеном 1888. године у селу Кушићи, срез Ивањички. Није пронађен датум када су испитани и оглашени. Кум на венчању био је Стојан Аранђеловић, црквењак, а стари сват Цветко Спасић из Миљковца. Стеванија је рођена и одрасла у селу Кушићи, срез Ивањички, одакле се удала најпре у Веле Поље, 1904. године, за Петра Стевановића, а потом, кад је он умро, преудала се 1917. године у Миљковац за Димитрија Ђорђевића. Крштеницу на венчању није имало обоје. У братству Дабовића је сачувана прича да је Стеванију мајка продала, али ту причу не треба буквално схватити, јер је у то време постојао обичај да се са младожењине стране невестиној породици да одређена сума новаца, која је обично била симболична. Није искључено да је у неким случајевима младаина породица од младожењине породице захтевала и неку већу суму за давање невесте.

6. Владимир Станојевић, тежак, син Станоја и Петкане Стевановић, рођен 1883. године, стар 48 година, удовац, оженио се 1931. године Милицом, рођеном 1896. г. старом 35. година, кћери Средоја и Војиславе Ђорђевић из Косјерића. Кум на венчању био је Стеван Благојевић. Владимир се 1901. претходно био

⁸ Почев од 1907. године, поред имена младожења и невеста уписује се и које су вере, или припадник којег народа.

оженио Миликом, старом 23 године, кћери Николе Јовановића из Миљковца; пред тај брак били су испитани 26. јануара, оглашени 28-30. јануара – 2. фебруара 1901. године. И на првом венчању кум је био Стеван Благојевић (Благојевићи су породични кумови Китановцима). Није утврђено где је Милица Ђорђевић живела у моменту удаје у Миљковац – да ли у Косјерићу или у неком другом месту, и да ли је била писмена, удовица или првовенчана.

7. Владимиров братанац, Добривој Драгутина Стефановић, земљоделац (1910-1991.) оженио се 1927. године Видом, старом 21 годину, такође из „Ерско“ (нема дугих података).

Женидбе мушкараца из околних села

Знатан број младожења из Нишког округа, који су се женили невестама из западне Србије, Старе и Јужне Србије, био је из околних села која су припадала матичном подручју Миљковац, и парохији Миљковачкој.

Сва венчања младожења и невеста из околних села, обављала су се у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а неколико венчања је било и у капелама у Крављу и Веле Пољу, која такође припадају парохији Миљковачкој.

У наставку се приказују бракови склопљени у периоду од 1879. до 1908. године. У новом раду биће истраживани бракови настали после 1908. године, као и друга питања која се односе на склопљене бракове.

1. Петар Рајковић, рођен 1873, тежак из села Доњи Крупац, син Рајка Пешића и Станике, тежака из Доњег Крупца, стар 26 година, оженио се 1899. године Роском, рођеном 1864. године у селу Брезова, срез Ивањички, старом 35 година. Обоје су били неписмени. Роска је била кћи пок. Мите Јовића, тежака из Брезове, срез Ивањички. У Брезови данас нема никог из братства Јовић. Није пронађен датум када су младенци испитани и оглашени. Венчање је било 10. јануара 1899. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а свештеник на венчању је био Јован Д. Поповић, парох миљковачки. Име кума на венчању није пронађено. И Петру и Роски је то био први брак.

2. Трифун Цветановић, рођен 1859. г. стар 40 година, тежак, син Цветка Павловића и Тодоре, земљоделца из села Доњи Крупац, оженио се 1899. године (тачан датум венчања непознат) Станом, рођеном 1856. године, старом 43 године, кћери пок. Пере и Саре Петронијевића из села Опаљеник, срез Ивањички. Није пронађен датум када су младенци испитани и оглашени. Венчани су у храму Узвишења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник на венчању био је Јован Поповић, парох миљковачки. Име кума на венчању није пронађено. Младожења и невеста нису били писмени. Хипотеза је да је Трифун био удовац, а Стана удовица, али тачних података нема. У Опаљенику данас нема потомака Петронијевића.

3. Величко Дукић, рођен 1864, тежак, стар 25 година, син Дуке Живадиновића и мати Стојане, земљоделца из Веле Поља, оженио се 1899. године (тачан датум венчања непознат) Јелком (Јеленом?) рођеном 1881, старом 18 година, кћери Мијаила Зечевића и мати Јелене, земљоделца из села Деретин, срез Ивањички. Име кума на венчању није пронађено, као ни када су испитани и оглашени. Венчање је било у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а свештеник на венчању био је Јован Поповић, парох миљковачки. У

Деретину данас има потомака братства Зечевића, али не знају ништа о својој некадашњој рођаци Јелки.

4. Игњат Ивановић, рођен 1866. године, тежак, стар 30 година, син Ивана Здравковића и мати Виде, земљоделаца из села Веле Поље, оженио се 1899. године (тачан датум венчања није утврђен) Милунијом, рођеном 1879. године, старом 20 година, кћери Ђуна Мацаревића и мати Стане из Кушића, срез Ивањички. Датум када су испитани и оглашени, као и име кума на венчању нису пронађени. Венчање је било обављено у храму Успења св. Богородице у Миљковцу, а свештеник на венчању био је Јован Поповић, парох миљковачки. „Мацаревићи“ је био надимак за потомке братства Марковића, чији је најстарији познати предак био Марко, којег су звали Марко Мацар, јер је био „из прека“ (из Аустроугарске). У Кушићима данас нема Марковића, односно Мацаревића.

5. Ник... (Никола?) рођен у Кнез Селу 1874. године, тежак, стар 25 година, име оца и мајке непознато, оженио се Надом, кћери земљоделаца Сретена и Босилке Костић из Дубраве, срез Ивањички, рођеном 1876. године, стара 23 године. Испитани су 6. априла, оглашени 20-23-25 маја, венчани 25. априла 1899. године. Венчање је обављено у храму Успења Пресвете Мајке Богородице, а свештеник који је обавио венчање био је Ђорђе Поповић, капелан доњотрнавски. Кум на венчању био је Петар Милојић из Доње Трнавe. И младожењи и невести то је био први брак. Није утврђено место становања младожење, али будући да је свештеник на венчању био парох доњотрнавски, има основа за хипотезу да је живео у Доњој Трнави.

6. Петар Стевановић, рођен 1874. године, тежак, син Димитрија („Мите“) Стевановића, тежака из Веле Поља, без крштенице, по пописној књизи са 25 година оженио се 31. октобра 1899. године Милевом, рођеном 1878. године. Милева није имала крштеницу, имала је 21 годину, и била је кћер Мијаила Драговића, тежака из Доброг Дола, срез Ивањички. Обоје су били првобрачни. Испитани су 13. октобра, оглашени 24-26-31 октобра 1899. године, венчани 31. октобра 1899. године. Венчање је обављено у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник на венчању био је Јован Д. Поповић, а кум је био Марко Мијаиловић, тежак из Миљковца.

7. Младен Стевановић, тежак из Веле Поља, рођен 1871. године, без крштенице, по пописној књизи стар 28 година, име оца Стеван, презиме оца непознато, име мајке непознато, оженио се 10. октобра 1899. године, Петријом, кћери Средоја Колајановића, тежака из села Прилике, срез Косанички. Петрија је рођена 1877. године, по пописној књизи имала је 22 године. Младенци су испитани 15. септембра, а оглашени 26. септембра – 9-10. октобра 1899. године. Венчање је било у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а свештеник које је обавио венчање био је Јован Д. Поповић, парох миљковачки. Кум на венчању био је Миљко Јевтић, тежак из Веле Поља. Младен и Петрија били су првобрачни.

8. Тома Д. Живановић, тежак из Палиграца, рођен 1872. године, без крштенице, по пописној књизи стар 27 година, оженио се 31. октобра 1899. године Драгињом из Доброг Дола, рођеном 1877. године, старом 22 године, кћери Милоша Радоњића, тежака из Доброг Дола. Обоје су били првобрачни. Испитани су 13. октобра, а оглашени 24-26-30. октобра 1899. године. Венчање је обављено у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник на венчању

био је Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум Петко Јовановић, тежак из Веле Поља.

9. Петко Младеновић, тежак из Веле Поља, удовац, рођен 1861. године, од оца Младена, стар 39 година, оженио се Перком, рођеном 1880. године, старом 20 година. Перка је била првобрачна, неписмена, из села Бјелуша, кћи Раке Деспотијевића, земљоделца из Бјелуше, срез Ариљски. Испитани су 17. марта, оглашени 16-23-30. априла 1900. године. Венчани су 30. априла 1900. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник који је обавио венчање био је Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању био је Димитрије Симоновић, тежак из Веле Поља. Петку је то био други, а Перки први брак.

10. Стојан Јована Марковић, тежак из Врела, рођен 1875. године, без крштенице, по пописној књизи стар 26 година, неписмен, оженио се Јулком, рођеном 1880. године у Врмбаји, старом 21 годину, неписменом. Јулка је била кћи Анђелка и Петрије Радивојевић, тежака из Врмбаје, срез Ивањички, првобрачна. Испитани су 17. децембра, оглашени 25-26-27. децембра 1901. године. Венчани су 7. јануара 1901. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио свештеник Јован Д. Поповић, парох миљковачки. Кум на венчању био је Тодор Јовановић, тежак из Врела. И Стојан и Јулка ступили су у први брак.

11. Првул Д. Живадиновић, тежак из Веле Поља, рођен 1861. године, стар 40 година, име родитеља непознато, удовац, склопио други брак са Ленком, рођеном 1861. године, старом 40 година, удовом Петра Пајића, тежака из села Врдале, срез Краљевачки, округ Рашки. Испитани су 22. априла, оглашени 23-29. априла - 6. маја, венчани 6. маја 1901. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању био је Миљко Јевтић, тежак из Веле Поља. Обоје младенаца су били неписмени. Првулу је то био други, а Ленки трећи брак.

12. Никола Савић, тежак из села Веле Поље, рођен у Кнез Селу 1873. године, крштеницу нема, по пописној књизи стар 28 година, имена родитеља непозната, оженио се 1901. године Николијом, рођеном 1871. године. И Николија није имала крштеницу, а по пописној књизи имала је 30 година. Она је била кћи Вукосава и Живке Риста Стаматовића, тежака из села Мочиоца, срез Ивањички. Обоје младенаца нису писмени. Испитани су 1. јула, оглашени 8-13-15. јула 1901. године. Венчање је обављено 22. јула 1901. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник који је обавио крштење био је Јован Д. Поповић, а кум на крштењу био је Милан Петко Младеновић, тежак из Веле Поља. Николи је то био други, а Николији први брак.

13. Ђорђе Миљковић, тежак из Доњег Крупца, рођен 1871. године, без крштенице, према пописној књизи и стар 40 година, имена родитеља непозната, неписмен, оженио се 1901. године Миљом (Миљаном, Смиљом?) рођеном 1876. године, без крштенице, неписменом, старом 35 година. Миља је била кћи Симе Гарића, тежака из Орнице, срез Ивањички. Испитани су 15. маја 1901, оглашени 15-20-22. јула, венчани 29. јула 1901. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио свештеник Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум је био Стеван Миљковић, тежак из Белог Брега. Обоје су ступили у други брак.

14. Миленко Димитрија Стојковић, тежак из Кравља, рођен 1876. године, без крштенице, према пописној књизи стар 26 година, неписмен, првобрачан, оженио се 1902. године Јулком, рођеном 1875. године у Бјелој Реци, срез Ивањички. Јулка је била кћи Јована и Трњике, тежака из Бјеле Реке, неписмена, првобрачна, стара 27 година. Испитани су 16. новембра, оглашени 1-6-7. јануара, венчани 13. јануара 1902. године у храму-капели крављанској. Венчање је обавио Јован Д. Поповић, парох Миљковачки. Кум на венчању био је Цветко Милојић, тежак из Кравља.

15. Петар Стевановић, тежак из Веле Поља, рођен 1874. године у Веле Пољу без крштенице, по пописној књизи стар 30 година, име оца и мајке није пронађено, првобрачни, неписмен, оженио се 1904. године Стеванијом, старом 16 година. Стеванија је била рођена 2. августа 1888. године у Кушићима, срез Ивањички, није имала крштеницу, и била је неписмена и првобрачна. Стеванијини родитељи били су Арсеније и Јевдокија Арсовић, земљоделци. Вечање Петра и Стеваније било је 4. априла 1904. године. Испитани су 10. фебруара, оглашени 21-25-28. марта 1904. године. Венчани су у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник на венчању био је Тодор Поповић, капелан миљковачки, а кум је био Стојан Митровић, тежак из Горње Трнавe. Кад је Стеван умро, Стеванија се преудала у Миљковац за Димитрија Ђорђевића. (Према казивању неких потомака из братства Арсовића из Ивањице, Стеванију је мајка продала; треба, међутим, треба имати у виду да је у оно време био обичај да се за девојку њеним родитељима даје одређена сума новца, тако да тврдњу о „продаји“ треба прихватити условно. Неки трговци кирајџије и катранџије из ивањичког краја су неком приликом, не зна се које године, носили луч у Бугарску, па су пролазећи кроз Веле Поље срели Стеванију, која се много обрадовала што види људе из свог завичаја).

16. Тодор М. Радосављевић, тежак из Кравља, рођен 1876. године, без крштенице, по пописној књизи стар 28 година, име оца и мајке није пронађено, првобрачан, неписмен, оженио се 1904. године Ангелином, старом 18 година. Ангелина је била рођена 1886. године у Добром Долу, округ Ужички. Била је кћи Андреја и Стојане Лишанин, првобрачна, неписмена. Младенци су испитани 2. јула, оглашени 4-11-12. јула, и венчани 18. јула 1904. године у храму-капели крављанској. Венчање је обавио свештеник Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању је био Никодије Милићевић, тежак из Кравља.

17. Петко Јовановић, тежак из Веле Поља, рођен 1875. године, без крштенице, по пописној листи има 30 година, име оца и мајке није утврђено, неписмен, оженио се 1905. године Маријом, старом 32 године. Марија је била рођена 4. децембра 1873. године, и била је кћи Игњата Томића из села Опаљеник, Ивањички срез, била је неписмена. Младенци су испитани 20. септембра, оглашени 4-14-16. октобра, венчани 16. октобра 1905. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Обоје су били првобрачни. Венчање је обавио Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, а кум на венчању био је Ранђел Станковић, тежак из Веле Поља.

18. Тома Пешић, тежак из Веле Поља, рођен 1863. године, име оца и мајке није пронађено, без крштенице, према пописној књизи има 42 године, неписмен је и удовац је. Он се 1905. године оженио Гвозденијом, рођеном 1877. године, која „према извешћу пароха брезовачког има 28 година“, неписмена. Гвозденија је

била кћи Рада Боторића, тежака из села Опаљеник, срез Ивањички. Будући супружници испитани су 17. октобра, оглашени 23-26-30. октобра, а венчани су 30. октобра 1905. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, кум на венчању био је Димитрије Дејановић, тежак из Миљковца. Тома је био другобрачан, а Гвозденија првобрачна.

19. Ђурђан Петровић, тежак из Веле Поља, рођен 1869. године, крштеницу нема, по пописној књизи има 36. година, име оца и мајке није пронађено, оженио се 1905. године Петријом, кћи поч. Стевана Вујовића, тежака из села Смиљевац, срез Ивањички. Петрија је рођена 1878. године, „по извештају пароха Ковиљског, има 27 година“. Будући супружници су испитани 20. октобра, оглашени 1-3-6. новембра, обоје другобрачни, венчани су 13. новембра 1905. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио Ђорђе Поповић, капелан Миљковачки, а кум је био Димитрије Дејановић, тежак из Миљковца.

20. Младен Милићевић, тежак из Врела, рођен 1870. године, неписмен, крштеницу нема, по пописној листи има 36 година, име оца и мајке није утврђено, оженио се 1906. године Софијаном, рођеном 20. маја 1889. године у Врмбаји. Софијана је имала 17 година, и била неписмена. Она је била кћи Василија Милуновића, тежака из села Врмбаје, срез Ивањички. Супружници су испитани 14. маја, оглашени 21-22-23 маја, а венчани 28. маја 1906. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио свештеник Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, а кум је био Младен Миловановић, тежак из Врела. Младену је то био четврти брак, и морао је да тражи и добије благослов од Његовог Преосвештенства епископа Нишког Никанора, па је венчање обављено по добијању благослова.

21. Младен Милијић, тежак из Кравља, рођен 1878. године, име оца и мајке није пронађено, неписмен, крштеницу нема, према пописној књизи стар 28 година, оженио се 1906. године Станиславом, старом 24 године. Станислава је била рођена 27. фебруара 1882. године у селу Смиљевац, срез Чачански. Била је кћи Милована и Руже Ђурчић из Смиљевца. Супружници су испитани 26. маја, оглашени су 18-24-25. јуна, и венчани 2. јула 1906. године у капели крављанској. Венчање је обавио свештеник Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, а кум на венчању био је Милорад В. Стојиљковић тежак из Дражевца. Младену је то био други, а Станислави први брак.

22. Ранђел Станковић, тежак из Веле Поља, рођен 1870. године, имена оца и мајке нису пронађена, без крштенице, према пописној књизи стар 37 година, неписмен, оженио се 1907. године Стеванијом, старом 29 година. Стеванија је рођена 1888. године у селу Рокци, срез Ивањички, била је неписмена. Била је кћи Ђорђа Примчевца тежака из села Рокци, име мати није пронађено. Супружници су испитани 15. децембра 1906, оглашени 1-6-7. јануара 1907. године. Венчање је обављено 14. јануара 1907. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник на венчању био је Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, а кум Тодор Дејановић, тежак из Миљковца. Ранђелу је то био други, а Стеванији први брак.

23. Милан Ст. Милојић, тежак из села Врело, рођен 7. јула 1884. године у Врелу, стар 23 године, име оца Стеван (Стојан, Станоја?) име мајке није

пронађено, неписмен, оженио се 1907. године Лепосавом, православном Српкињом, рођеном 1. јуна 1886. године у Рујковцу, Јабланички округ. Лепосава је имала 21 годину, и била је кћи Крсте Милојића из Рујковца, име мајке није пронађено. Није била писмена. Младенци су испитани 5. фебруара, а оглашени 11-18-25. фебруара. Венчани су 26. фебруара 1907. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, обоје у првом браку. Венчање је обавио свештеник Ђорђе Поповић, капелан миљковачки, а кум на венчању био је Павле Ранђеловић, тежак из Врела.

24. Стеван Величковић, тежак, рођен 1854. године, стар 35 година, удовац из села Берчинци, син Величка Здравковића и Дивне, венчао се 1889. г. удовицом Спасеном, 40 година, удовицом поч. Величка Спасића из Ниша, кћери Петка Н. и Јане из Винце, срез Кумановски, (место становања невесте: Ниш). Венчање је обављено 29. октобра 1889. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Обоје венчаних су ступили у други брак. Свештеник који је обавио венчање био је Ранђел Поповић, парох Трнавачки, а кум на венчању био је Младен Петровић, тежак из Церја.

25. Станко Стојановић, тежак из села Доња Трнава, рођен 1842. године, крштеницу нема, стар 50 година, син Стојана Јанковића и Кане (Петкане) тежака из Доње Трнавe, удовац, оженио се 1892 г. Настом Марковић, рођеном 1841. године, старом 51 годину. Наста је била удовица поч. Илије Вукосављевића, разносача поште, кћи Здравка Марковића и Маге из села Јагодно (Јагодно поље, Косово и Метохија). Венчање је обављено 2. фебруара 1892. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а свештеник је био Ранђел Поповић, парох трнавачки. Кум на венчању био је Аврам Миладиновић, тежак из Доње Трнавe. Обоје супружника ступили су у други брак.

26. Раша Стојановић, тежак, рођен 1842. године у Церју, син Стојана Стојановића и Милице, без крштенице, стар 50 година, живео у Дражевцу, удовац, оженио се 1892. године Петканом, рођеном 1852. године, старом 40 година. Петкана је била удовица Јована Васиљковића из Губаревца, срез Лесковачки, кћи Стевана и Цане Манчић из села Зољево, срез Лесковачки. Венчани су 10. маја 1892. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу, а свештеник на венчању био је Ранђел Поповић, парох трнавачки. Кум на венчању био је Димитрија Милојковић, тежак из Дражевца.

27. Јован Ђорђевић, тежак из Доње Топонице, рођен 1853. године, без крштенице, стар 40 година, син Ђорђа Нешића и Анђелије, земљоделца из Доње Топонице, оженио се 1893. године Миланом, рођеном 1848. године, старом 45 година. Милана је била удовица Јована Коцића из Мерошине, кћи Димитрија Станковића и Гмитре, земљоделца из Лужање. Венчање је обављено 17. јануара 1893. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Свештеник који је обавио венчање био је Ранђел Поповић, парох трнавачки, а кум Петар Ракић, тежак из села Мезграја. Јовану и Милани то је био трећи брак.

28. Јован Стојановић, тежак из Доње Трнавe, рођен 1854. године, без крштенице, стар 40 година, удовац, син Стојана и Анице Мијаиловић земљоделца из Доње Трнавe, оженио се 1894. године Ђурђом, рођеном 1844. године, без крштенице, стар 50 година. Ђурђа је била кћи Саве Стевановића и Стане из Прибоја, округ Врањски, удовица Николе Мијаиловића из Доње Трнавe. Венчање је обављено 15. маја 1894. године у храму Успења Пресвете Мајке

Богородице, свештеник је био Ранђел Поповић, парох трнавачки, а кум Милоја Ранковић, тежак из Доње Трнавe. И Јован и Ђурђа били су другобрачни.

29. Антанасије Милојевић, тежак из Белог Брега, рођен 1865. године, без крштенице, стар 30 година, син Милоја и Анђелије Ристић земљоделца из Белог Брега, оженио се 1895. године Софијом, рођеном 1874. године, без крштенице, има 21 годину. Софија је била удовица, кћи Живадина и Милице Стојановић, земљоделца из Лужања, срез Моравски. Венчани су 2. јуна 1895. године у храму Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио свештеник Јован Д. Поповић, парох миљковачки, а кум на венчању био је Јанаћко С. Вулегић, писар општине Доњокрупачке. (Софија је била удовица Владислава Аранђеловића, старог 25 година, из Добрујевца; Владислав је због нечега био стрељан, али о томе нису пронађени други подаци).

30. Димитрије Николић, тежак из села Доња Трнава, син Николе и Стане Живковић, земљоделца из Доње Трнавe, рођен 1869. године, без крштенице, стар 26 година, оженио се 1895. године Наталијом, рођеном 1880. године, старом 15 година. Наталија је била кћи Пере и Иконије Стојадиновић, тежака из Лужања, и бивша супруга Живана С. Радивојевића из Дашнице. Венчање обављено 30. јуна 1895. године у храму Успења Пресвете Мајке Богородице у Миљковцу. Венчање је обавио свештеник Ранђел Поповић, парох трнавачки, а кум је био Стојко Стојковић, тежак из Доње Трнавe.

Закључна разматрања

Анализирајући склопљене бракове крајем 19. и почетком 20. века младожења у нишком крају у селима у долини Топоничке и Врелске реке, невестама из Ивањичког, Косјерићког, Ужичког, и других срезова у области Старог Влаха, и јужне и Старе Србије, утврђено је да је таквих бракова у периоду од 1881. до 1931. године на наведеном простору било укупно 37.

Највише младожења било је из села Веле Поље (12), Миљковац (7), и Доња Трнава (4), а затим из села Доњи Крупац (3), Врело (3), Кравље (3), и из Палиграца, Берчинца, Церја, Белог Брега, и Доње Топонице, по један.

Највише бракова склопљено је 1899. године, укупно осам, а у времену од 1899. до 1910. године, склопљено је укупно 26 бракова. У години 1901. било је четири, у 1904. и 1905. по три брака, у осталим годинама по један или два брака.

У свим случајевима супружницима је након венчања место становања било место из којег је младожења, што значи да ни у једном од склопљених бракова младожења није био домазет.

Невесте које су се удале у села у долини Топоничке и Врелске реке биле су из западне Србије, и то из села Опаљеник, Добри Дол и Лужање (по три), Врмбаја, Смиљевац (по 2), и по једна из села Дубрава, Кушићи, Брезова, Прилике, Будажеља, Маскова, Косјерић, Деретин, Бјелуша, Врмбаја, Врдале, Мочиоц, Орнице, Бјела Река, Смиљевац, и Рокци (укупно 26). Невесте из Старе и јужне Србије биле су из села Рујковац, Куршумлија, Винце, Јагода, Зољево, Прибој Врањски и три из Лужање (укупно 9). Није тачно утврђено, али је хипотеза да су две невесте које су се удале у Миљковац биле једна из Маскове, а друга из Косјерића.

Теренским страживањем је утврђено да данашњи житељи у родним селима

невеста у западној Србији, такође и у Старој и Јужној Србији, мало знају, или не знају нимало, о својим даљним рођакама и мештанкама које су се из њихових села удавале у нишки крај. Изузетак су потомци из братства Арсовић из Кушића, Мирослав и Борко који живе у Ивањици, и Милисав Дабовић из Маскове, који живи у Севојну. Милисав је направио врло прегледан родослов братства Дабовића.

Од укупно 37 младожења, њих 21 су били удовци, највише их је било у другом браку, тројица у трећем, и један у четвртом браку. Првобрачних младожења је било 16. Од укупног броја невеста (37) њих 14 су биле удовице, а девојака-првобрачних је било 22. За једну невесту није пронађено да ли је била удовица или првовенчана. Удоваца који су се оженили удовицама било је 13, а осам удоваца се оженило девојкама, којима је то био први брак. Од укупно 16 младожења-момака, њих 15 се оженило девојкама, а један се оженио удовицом. Због једне невесте за коју није тачно утврђен њен брачни статус, постоји мала потешкоћа за потпуну статистику закључених бракова, али то не утиче на укупну историју бракова истраживаног периода.

Просечна старост младожења била је 33,1 година, а невеста 28,0 година. Тај просек су подигли младенци удовци и удовице. Укупно 25 младожења су били старији по годинама од невеста, а 12 невеста је имало више година од будућег мужа. Највећа разлика у годинама (19) била је на венчању младожење који је имао 36 година, и невесте која је имала 17 година, и такође на венчању младожење који је имао 39 година и младе која је имала 19 година. У осталим случајевима младожење су биле старије од невеста од 2 до 15 година. Неке невесте су биле старије од младожења, и то једну, две, три, четири пет, а једна 10 година, када је младожења удовац имао 40, а невеста удовица 50 година.

У знатном броју младожење приликом венчања нису имале крштенице, јер су рођени пре 1879. године, када су почеле да се воде матичне књиге рођених, умрлих и венчаних у новоослобођеним крајевима Србије и за матично подручје Миљковац. И већи број невеста из Старог Влаха нису приликом венчања имале крштенице, иако су се матичне књиге у том крају водиле још од 1837. године.

Ниједан младожења нити невеста који су се венчали у наведеном периоду, није био писмен. У то време је ретко ко био писмен, иако је у манстиру св. Никола у Миљковцу још од 1834. године постојала школа, једна од најстаријих у Нишком округу, у коју су долазили ђаци из шире околине.

Иако до 1907. године у књигама венчаних није постојала рубрика за упис вере и националности венчаних, претпоставка је да су сви венчани и пре те године били православни Срби. Сви венчани после 1907. године били су православни Срби и Српкиње.

Феномен ових бракова треба комплексно истражити, па је зато потребно наставити истраживање и истражити још и следеће аспекте:

- зашто су се неки мушкарци из наведених села женили невестама из Ивањичког, Ужичког, Косјерићког, Златиборског, Ариљског и других срезова, а не младенкама из срезова и округа који су били географски и етнографски ближи?
- како су младожење из наведених села проналазили невесте у Ивањичким и другим селима западне Србије?
- који су били канали комуникације?

- која је била улога такозваних наводација и проводација?
- која је била улога кирајџија, катранџија и трговаца који су из западне Србије продавали луч и катран у осталим крајевима Србије?
- да ли су се девојке из Ивањичког среза и суседних срезова у Старом Влаху, удавале и у друга села и срезове у источној, северној и централној Србији?
- како су се невесте адаптирале на нову средину, нове и другачије обичаје, други систем вредности, итд?
- да ли су одиве задржале свој „ерски“ говор, или су прешле на сврљишко-заплањски дијалект?
- да ли су невесте, и како, одржавале неке везе са својим родитељима, другарицама, и рођацима из свог братствау родним селима, с обзиром на тадашње саобраћајне прилике и лоша средства везе?
- има и других питања која би требало истражити.

Извори

Историјски архив Ниш, Матичне књиге венчаних, Миљковац

Литература

Марковић, Љубомир и Светислав Марковић. Становништво моравичког Старог Влаха. Београд 2002.

СТИШОВИЋ, ДЕЛИМИР. БРЕЗОВА ПОД МУЧЊЕМ. БЕОГРАД 2003.

ИСТИ. МАСКОВА ПОД ЈАВОРОМ И МУЧЊЕМ. ЧАЧАК 2014.

ИСТИ. МОЧИОЦИ. ЧАЧАК 2009.

ИСТИ. ЧЕТИРИ ФАМИЛИЈЕ ИЗ БРЕЗОВЕ : СТИШОВИЋИ, МИЛИНКОВИЋИ, РАДОЈИЧИЋИ, ЈАНКОВИЋИ : (РОДОСЛОВИ, ЉУДИ, ЗАНИМАЊА, ОБИЧАЈИ, ПРОШЛОСТ). ЧАЧАК 1998.

РОДОЈИЧИЋ, БОГДАН И ДЕЛИМИР СТИШОВИЋ. РОДБИНА У СЕЋАЊИМА И ЗАПИСИМА. ЧАЧАК 2009.

КАРАМАТИЈЕВИЋ, ЈЕВСТАТИЈЕ. КРОЗ СТАРИ ВЛАХ : ЧЛАНЦИ И ЗАПИСИ. ШАБАЦ 2007.

ТОПЛИЦА И ДОБРИЧ, НАСЕЉА, ПОРЕКЛО СТАНОВНИШТВА, ОБИЧАЈИ. ПРИР. БОРИСЛАВ ЧЕЛИКОВИЋ. БЕОГРАД 2018.

БЛАГОЈЕВИЋ, АЛЕКСАНДАР И СЛОБОДАН БЛАГОЈЕВИЋ. „ДЕМОГРАФСКО-МОРТАЛИТЕТНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ У ДОЛИНИ ТОПНИЧКЕ РЕКЕ 1879-1905. ГОДИНЕ“. ПЕШЧАНИК, 19, НИШ 2020.101–123.

БЛАГОЈЕВИЋ, АЛЕКСАНДАР И СЛОБОДАН БЛАГОЈЕВИЋ. СЕЛО МИЉКОВАЦ. [рукопис]